

dr hab. Małgorzata Lipowska, prof. UG
Instytut Psychologii, Uniwersytet Gdański

**OCENA OSIĄGNIĘĆ DR MAŁGORZATY STARZOMSKIEJ-ROMANOWSKIEJ
W POSTĘPOWANIU O NADANIE STOPNIA DOKTORA HABILITOWANEGO NAUK SPOŁECZNYCH
W DYSCYPLINIE PSYCHOLOGIA
NA UNIwersYTECIE KARDYNAŁA STEFANA WYSZYŃSKIEGO W WARSZAWIE**

I. INFORMACJE O WYKSZTAŁCENIU I ZATRUDNIENIU KANDYDATKI

Pani Małgorzata Starzomska-Romanowska legitymuje się tytułem zawodowym magistra polonistyki uzyskanym w 1993 roku na Uniwersytecie Warszawskim oraz stopniem doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii nadanym w 2001 roku przez tenże Uniwersytet, w oparciu o dysertację *Zaburzenia poczucia tożsamości i doświadczenia skryptowe w anorexia nervosa i bulimia nervosa*, przygotowaną pod kierunkiem prof. Lidii Grzesiuk.

Karierę naukowo-dydaktyczną dr Starzomska-Romanowska rozpoczęła w Instytucie Psychologii Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, już po uzyskaniu stopnia doktora. Od października 2011 pani Doktor zatrudniona jest na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie jako adiunkt badawczo-dydaktyczny.

Podstawą do sporządzenia niniejszej recenzji były przygotowane przez dr Starzomską-Romanowską 1) Autoreferat, 2) Wykaz osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, 3) bogaty zestaw materiałów dokumentujących osiągnięcia Habilitantki oraz wyselekcjonowane i dostarczone przez Autorkę oryginały bądź kopie publikacji naukowych

II. OCENA OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

(art.219 ust. 1 pkt. 2 "Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce" z dnia 20 lipca 2018 r.)

Doktor Małgorzata Starzomska-Romanowska jako osiągnięcie naukowe wskazała monografię *Tendencyjność uwagi u kobiet z zaburzeniami odżywiania* wydaną w 2019 roku przez Wydawnictwo Liberi Libri i zrecenzowaną przez prof. Marię Siwiak-Kobayashi oraz prof. Marka Nieznańskiego.

Osiowym celem recenzowanej pracy jest "weryfikacja adekwatności ... poznawczych i poznawczo-behawioralnych teorii zaburzeń odżywiania, zwłaszcza pod względem tego, jak charakteryzują one oparte na schematach przetwarzanie informacji przez osoby z tymi zaburzeniami" (autoreferat). Wybór tematu pracy jest niezmiernie ważki, ale i nowatorski. Zaburzenia odżywiania uznawane są w ostatnich latach za jedno z dynamicznej rozprzestrzeniających się w społeczeństwie, i to w znacznie poszerzonym spektrum ontogenetycznym. Problemów takich nie kojarzy się już z adolescencją lub wczesną dorosłością, ale także z dzieciństwem i okresem senioralnym. Analiza problemu klinicznego z perspektywy schematów przetwarzania informacji weryfikowanej eksperymentalnie to bardzo twórcze i autorskie podejście.

Monografia ma klasyczny układ cechujący prace empiryczne; składa się ona z pięciu rozdziałów, z których dwa pierwsze mają charakter rozważań teoretycznych, a pozostałe można określić jako część empiryczną.

Część teoretyczna jest bardzo rozbudowana i wyraźnie przeważa objętościowo nad empiryczną - w obu rozdziałach teoretycznych szczegółowo omówione zostały zagadnienia dotyczące tematyki rozprawy. Cała ta część nosi cechy podręcznika, przedstawione treści dotyczą bardzo szerokiego spektrum zagadnień, a w ich doborze brakuje moim zdaniem selektywności. Już sam tytuł pierwszego rozdziału "Zaburzenia odżywiania" nie wskazuje perspektywy z jakiej będzie analizowane zjawisko. Oczywiście, konieczne jest wprowadzenie czytelnika w tematykę wszelkich zaburzeń zarówno z perspektywy medycznej, psychologicznej, jak i terapeutycznej, a w niektórych wypadkach edukacyjnej, ale należy moim zdaniem wskazać na ujęcie wiodące zdeteterminowane tematyką całej rozprawy. W ocenianej monografii bardzo dokładnie przytoczono, czy wręcz zacytowano kryteria diagnostyczne zaburzeń odżywiania wg klasyfikacji DSM 5 (APA, 2013) oraz ICD-10 (WHO, 1992), których polskie tłumaczenia oraz interpretacje są powszechnie dostępne, pominięto zaś klasyfikacje mniej powszechnie rozpoznawalne jak ICD-

11, dostępną w wersji on-line od 2018 roku, czy DC:0-5 (ZtT, 2016). Innym przykładem niewystracającej selekcji informacji jest np. dosłownie kilkudziesięciu napomknięcie o ujmowaniu podłoża zaburzeń zachowania w kilkunastu koncepcjach. Z drugiej strony zabrakło rozważań terminologicznych, czego efektem jest stosowanie w pracy dość swobodnie takich terminów jak „ja cielesne”, „postawy wobec kształtu ciała”, „obraz ciała”, które wywodzą się z innych modeli teoretycznych, a Habilitantka utożsamia się z podejściem poznawczo-behawioralnym. Brak precyzji terminologicznej zauważalny jest niestety często, poczynając od zwrotu „waga ciała” zamiast „masa ciała”, a na zapisie DSM V zamiast DSM 5 kończąc. Szerokie spektrum poruszanych zagadnień może być świetnym źródłem wiedzy np. dla studentów, ale od monografii zgłaszanej jako osiągnięcie w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego oczekiwać można bardziej dogłębnej analizy zjawiska, a nie tylko „spojrzenia z lotu ptaka”. Pomimo tych uwag rozdział można uznać rzetelnie przygotowany, oparty o adekwatną literaturę zarówno polską jak i światową. Przede wszystkim wiedza zawarta w tej części stanowi podwalinę modelu weryfikowanego empirycznie przez dr Starzomską-Romanowską, pozwala umiejscowić go w konkretnym paradygmacie i uzasadnia postawiony problem badawczy.

Rozdział drugi dotyczy zupełnie odmiennego działu psychologii – psychologii poznawczej oraz eksperymentalnej, a jego tytuł brzmi „Uwaga i jej tendencyjność”. Moje uwagi dotyczące podręcznikowego traktowania treści i włączania wielu treści o charakterze poglądowym są analogiczne jak w odniesieniu do części wcześniejszej. Jednakże treści bezpośrednio związane z tematem pracy, czyli „tendencyjność uwagi” omówione są w sposób pogłębiony, można mówić wręcz o autorskim podejściu do zagadnienia. Jako klinicysta szczególną uwagę zwróciłam na podrozdział dotyczący praktycznego wykorzystania relacji między tendencyjnością uwagi i zaburzeniami odżywiania, szczególnie gdy ekspozycja w środowisku naturalnym na bodźce związane z pokarmami, jedzeniem czy cielesnością jest niemal ciągła. Rozdział kończy wielostronicowe tabelaryczne zestawienie „oryginalnych badań tendencyjności uwagi u osób z zaburzeniami odżywiania stosujących zadanie „dot-probe” - taka precyzyjność i szczegółowość w dokonywaniu przeglądu danych mogłaby być punktem wyjścia do przygotowania przeglądu systematycznego z metaanalizą, do czego zachęcam.

Część empiryczną otwiera nakreślenie luki w stanie obecnej wiedzy, która jest ewidentna pomimo prowadzenia wielu, przytoczonych w pracy, badań dotyczących zaburzeń odżywiania.

Identyfikacja braku prowadzi dr Starzomską-Romanowską do postawienia pytań badawczych i wywiedzionych z nich hipotez. Na szczególną uwagę zasługuje skrupulatność opisu całej procedury badawczej. Rozdział "Konstrukcja autorskiej modyfikacji zadania "dot-probe", precyzja opisu, dołączone zdjęcia, rysunki i zestawienia tabelaryczne wskaźników są wręcz wzorcowe i mogą stanowić doskonałą postawę do replikacji badań. Poza autorską modyfikacją zadania komputerowego „dot-probe”, pozwalającego na badanie tendencyjności uwagi i jej trzech aspektów: czujności, unikania oraz trudności z odangażowaniem, zastosowano szereg uznanych metod kwestionariuszowych. Habilitantka wykorzystała Kwestionariusz Zaburzeń Odżywiania (EDI), Skalę Głodu, Inwentarz Depresji (BDI-II) , Inwentarz Stanu i Cechy Lęku (STAI) oraz Kwestionariusz Aprobata Społecznej (KAS), dzięki czemu możliwe było analizowanie tendencyjności uwagi w badanych grupach na tle zmiennych psychologicznych. Oczywiście autorka zebrała także szeroki wachlarz danych medycznych i socjodemograficznych.

O ile opis i dobór narzędzi jest bardzo klarowny, to już takiej jasności nie mam po przeczytaniu podrozdziału "Osoby badane i przebieg badania". Moj niedosyt budzi przede wszystkim opis kryteriów włączających. Habilitantka podaje "Przebadano 156 osób, 52 pacjentki z jadłowstrętem psychicznym, 52 pacjentki z żarłocznością psychiczną i 52 zdrowe kobiety. Kobiety z zaburzeniami odżywiania spełniały kryteria diagnostyczne zaburzenia odżywiania (jadłowstrętu psychicznego lub żarłoczności psychicznej) zamieszczone w DSM-IV-TR (2000) lub w DSM-V (2013). Pacjentki rekrutowano w oddziałach psychiatrycznych w kilku dużych miastach w Polsce." Czy oznacza to, że w grupie kryterialnej były kobiety z nozologicznym rozpoznaniem zaburzenia dokonany przez lekarza, czy tylko spełniające kryteria zaburzeń odżywiania? Ponadto, dlaczego kryteria oparte są o klasyfikacje DSM (i to w 2 różnych wersjach), skoro ochrona zdrowia w Polsce odwołuje się do klasyfikacji ICD 10 (od tego roku już ICD 11). Kolejna wątpliwość dotyczy grupy pacjentek z anoreksją - czy jest to grupa jednorodna, czy też w jej skład wchodzi kobiety z różnym podtypem zaburzenia? Nie jestem przekonana również co do adekwatności grupy kontrolnej, w której skład wchodziły wyłącznie studentki i to kierunku psychologia, niestety, wiele badań wskazuje, że w szczególności w odniesieniu do analiz klinicznych lub subklinicznych takie porównania są obarczone bardzo dużym błędem.

Szerokie spektrum narzędzi pozwoliło na uzyskanie ogromnej ilości danych, których analiza pozwoliła na weryfikację postawionych hipotez badawczych. Proces analizy statystycznej zebranych danych empirycznych i ich prezentacji nie budzi moich większych zastrzeżeń.

Autorka ogrom danych stara się prezentować w formie zestawień tabelarycznych i graficznych, co ułatwia śledzenie wyводу.

Za najciekawsze wyniki uzyskane przez dr Starzomską-Romanowską uznaję wykazanie, że tendencyjność uwagi w odniesieniu negatywnych bodźców dotyczących kształtu i masy ciała zauważalna jest zarówno w grupie klinicznej, jak i u uczestniczek bez zaburzeń odżywiania. Wynik ten wpisuje się trend wskazujący awersyjność tego typu bodźców także w populacji ogólnej, głównie kobiet, i przedłużający się okres "normatywnego niezadowolenia w wyglądzie". Uważam, że Autorka uzyskała wiele interesujących danych, ale dokonała ich pogłębionej analizy głównie w odniesieniu do wyników uzyskanych w próbie "dot-probe", nie wykorzystując w pełni informacji zebranych w badaniach kwestionariuszowych.

Rozdział zatytułowany "Dyskusja wyników" de facto dyskusją nie jest, to raczej dalsza część prezentacji wyników raz z ich pogłębionym omówieniem. Habilitantka podejmuje faktyczną dyskusję z autorami innych prac z tego obszaru w rozdziale "Wnioski końcowe", który jednak liczy zaledwie 5 stron – fakt ten dziwi tym bardziej, że część teoretyczna pracy jest przecież bardzo rozbudowana.

Po dokładne zapoznaniu się z monografią autorstwa dr Małgorzaty Starzomskiej-Romanowskiej pt. *„Tendencyjność uwagi u kobiet z zaburzeniami odżywiania”*, która wskazana została jako główne osiągnięcie naukowe, oraz analizie wszystkich jej walorów i niedociągnięć, stwierdzam, że stanowi ona wkład w rozwój psychologii, głównie klinicznej, dzięki czemu spełnia warunek „Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce” (art. 219, ust.1, pkt. 2).

III. OCENA AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ KANDYDATKI REALIZOWANEJ W WIĘCEJ NIŻ JEDNEJ UCZELNI, INSTYTUCJI NAUKOWEJ LUB INSTYTUCJI KULTURY, W SZCZEGÓLNOŚCI ZAGRANICZNEJ

(art.219 ust. 1 pkt. 3 "Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce" z dnia 20 lipca 2018 r.)

Pierwszym etapem oceny aktywności naukowej dr Małgorzaty Starzomskiej-Romanowskiej będzie analiza naukometryczna. Na dorobek naukowy opublikowany po uzyskaniu stopnia doktora, ujęty w wykazie prac przygotowanym przez Habilitantkę, składają się dwie monografie autorskie (plus monografia zgłoszona jako główne osiągnięcie), sześć artykułów w czasopismach indeksowanych w bazie JCR, czternaście w bazie Scopus, siedemnaście w czasopismach krajowych a ponadto, 35 rozdziałów w pracach zbiorowych polsko- i angielskojęzycznych. Liczbowościowo dorobek wydaje się bogaty, nawet biorąc po uwagę okres dwudziestu lat od uzyskania stopnia doktora, jednak analiza bibliometryczna ukazuje jego

mankamenty. Wg bazy Scopus indeks Hirscha Autorki wynosi 5, przy liczbie cytowań 60 (53 bez autocytowań), a wg bazy WoS h indeks 4, cytowania 39 (34). Częściej cytowane są polskojęzyczne prace, w tym monografie, na co wskazują dane z Google Scholar odnotowując 112 cytowań (dane z maja 2021). Również wybór czasopism, w których Habilitantka publikuje jest dość zawężony, są to głównie: *Psychiatria Polska*, *Kultura i Społeczeństwo*, *Studia Psychologica* (wszystkie prace w j. polskim), oraz *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*. Publikowanie głównie w języku polskim spowodowało, że prace Habilitantki nie są wystarczająco rozpoznawalne w międzynarodowym środowisku naukowym.

Wstępnej oceny dorobku naukowego dokonała już sama Habilitantka przedstawiając do oceny 21 prac uwzględnionych w wykazie publikacji. Zgodnie z wyborem Autorki moja ocena odniesie się tylko do tych prac. W przeważającej większości opublikowane prace mają charakter teoretyczny, nie są to jednak przeglądy systematyczne cieszące się najwyższą estymą w środowisku naukowym i związaną z nim wysoką cytawalnością, ale artykuły pogładowe dotyczące głównie tematyki zaburzeń odżywiania w kontekście leczniczym i terapeutycznym. Spośród artykułów i rozdziałów w monografiach, wyselekcjonowanych do recenzji, jedynie jeden (2019, The improvement in neurocognitive functioning in anorexia nervosa adolescents throughout the integrative model of psychotherapy including cognitive remediation therapy. *BMC Psychiatry*) ma charakter empiryczny, jest to bardzo rzadka praktyka wśród osób ubiegających się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia, gdyż trudno ocenić warsztat badawczy autora.

Analizując cały dorobek dr Starzomskiej-Romanowskiej wyróżnić można najwyraźniejsze obszary eksploracji: religijność, wsparcie psychologiczne i psychoterapia, ale przede wszystkim zaburzenia odżywiania - prawie wszystkie przedstawione do oceny prace, podobnie jak monografia wskazana jako główne osiągnięcie, dotyczą właśnie tego ostatniego zagadnienia. Zapoznając się z dorobkiem w pierwszej kolejności uwagę moją zwróciła jego "aempiryczność". Absolutnie nie podważam wartości prac teoretycznych, szczególnie koncepcyjnych ani prac przeglądowych - przede wszystkim przeglądów systematycznych. Jednakże wśród artykułów Habilitantki takich nie odnalazłam, a szkoda, ponad 20 lat teoretycznej analizy zaburzeń odżywiania (głównie anoreksji) mogło zaowocować przeglądem systematycznym, nawet poszerzonym o metaanalizę, który pozwoliłby na pełny ogląd wybranego zjawiska związanego z problemem osiowym. Pani Doktor w opublikowanych pracach nie przedstawia wyników

badan z udziałem osób z zaburzeniami odżywiania, nie zgłębia także samego problemu klinicznego/medycznego jakim jest anoreksja (co jest zrozumiałe uwzględniając fakt, że nie jest ani psychologiem, ani lekarzem), ale analizuje, opierając się o istniejącą literaturę, szerokie spektrum problemów czy wyzwań związanych z zaburzeniami odżywiania. Tematy, które omawia Autorka dotyczą np. wyzwań związanych z procesem leczenia i terapii anoreksji (2020, *Chronicznie chory pacjent z jądłowstrętem psychicznym i jego leczenie, Psychiatria Polska*), jak etyczne aspekty przymusowego leczenia (2006, *Ethical challenges in forcible feeding among patients with anorexia nervosa and prisoners. Archives of Psychiatry and Psychotherapy*) czy opieka paliatywna i postawy wobec śmierci (2009, *Spektrum postaw wobec śmierci u osób z anoreksją. Kultura i Społeczeństwo*; 2010, *Controversial issues concerning the concept of palliative care of anorexic patients. Archives of Psychiatry and Psychotherapy*). Przedstawione do recenzji prace są bardzo rzetelnie przygotowane, oparte o adekwatnie wybraną literaturę, dotyczą ważkich zagadnień, a analiza odmiennych podejść terapeutycznych (2017, *Współczesne kierunki w leczeniu osób chorujących na jądłowstręt psychiczny. „Trzecia fala” terapii poznawczo-behawioralnej. Psychiatria Polska*) w bardzo klarowny sposób porządkuje wiedzę czytelnika, powinna być wręcz lekturą obowiązkową dla osób kształcących się w dziedzinie psychologii klinicznej. Doktor Starzomska-Romanowska zwykle jest jedynym lub pierwszym autorem publikacji, choć ma również doświadczenie w przygotowywaniu prac zespołowych. Wymienione prace oraz pozostałe wyselekcjonowane przez Habilitantkę, byłyby wspaniałym dopełnieniem dorobku empirycznego każdego kandydata do stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia, jednak jeśli mają być jego trzonem to nie pozwalają na weryfikację warsztatu badawczego.

Kariera naukowa i dydaktyczna dr Małgorzaty Starzomskiej-Romanowskiej związana jest z dwoma uczelniami: Akademią Pedagogiki Specjalnej w Warszawie (lata 2001-11) oraz Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, co wynikało z zatrudnienia etatowego w tych jednostkach. Współpraca naukowa z innymi ośrodkami niż miejsce zatrudnienia, realizowana była poprzez indywidualną współpracę z badaczami np. z Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, które zaowocowały wspólnymi publikacjami. Przejawem współpracy z ośrodkami zagranicznymi był ośmiogodzinny cykl wykładów o tematyce *Eating disorders: What we know and what is still an enigma* dla studentów Sapienza University of Rome. Na pewną rozpoznawalność Habilitantki w środowisku

naukowym wskazuje kilkunastokrotne zapraszanie jej do pełnienia roli recenzenta i oceny prac zgłaszanych do czasopism (także z listy JCR i bazy Scopus).

Aktywność naukowa dr Starzomskiej-Romanowskiej przejawia się także w uczestnictwie w konferencjach naukowych (15 krajowych i 9 międzynarodowych), również jako zaproszony gość (trzykrotnie) oraz ich organizowaniu. Pomimo uczestnictwa w projektach naukowych finansowanych w drodze konkursów, Habilitantka nie udokumentowała ich wpływu na swój własny warsztat badawczy.

Dr Małgorzata Starzomska-Romanowska jest wytrawnym dydaktykiem, prowadziła zajęcia m. in. z zakresu psychologii ogólnej, społecznej, rozwoju, zdrowia oraz pomocy psychologicznej. Ponadto wypromowała 62 magistrów.

Obszerność dorobku, jego dobry poziom merytoryczny nie są w stanie jednak w pełni zrekomensować jego niemal całkowitej „aempiryczności”. Zwraca uwagę także bardzo skromne zaangażowanie w prace wielośrodkowe, które ogranicza się właściwie tylko do Polski. Moim zdaniem ocena tej części aktywności naukowej dr Małgorzaty Starzomskiej-Romanowskiej nie może być pozytywna.

KONKLUZJA

Podsumowując uważam, że dr Małgorzata Starzomska-Romanowska posiada w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące wkład w rozwój psychologii oraz wykazuje się pewną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni (w myśl Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r.). W mojej ocenie recenzowany dorobek spełnia w stopniu podstawowym warunki stawiane w aktualnym „Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. 2020, poz. 85, z późniejszymi zmianami, art. 219) kandydatom do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, toteż z wahaniem, ale popieram wniosek doktor Małgorzaty Starzomskiej-Romanowskiej o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.